

Premonstráti v Plzni

Sedláček jako člověk

In: Jindřich Bečvář (author); Martina Bečvářová (author): Premonstráti v Plzni. II. Josef Vojtěch Sedláček, loajální vlastenec. (Czech). Praha: Česká technika – nakladatelství ČVUT, 2024. pp. 709–[726].

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/405479>

Terms of use:

© Bečvář, Jindřich

© Bečvářová, Martina

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

Sedláček jako člověk

Vylíčili jsme Sedláčkovy životní osudy a všestranné aktivity a pokusili se zhodnotit jeho celoživotní dílo v dobovém kontextu. Nyní je na čase přiblížit Sedláčka jako člověka. Využijeme k tomu nejen kratší i delší úryvky z článků jeho žáků, přátel a kolegů, ale i články autorů druhé poloviny 19. století, kteří čerpali ze vzpomínek pamětníků.

1. Podoba

Sedláčkovu podobu známe z několika portrétů, které vznikly ještě za jeho života, a z jejich reprodukcí uveřejňovaných zejména v osmdesátých letech 19. století. Nebude však na škodu uvést i vzpomínky jeho přátel, které popisují Sedláčkovu postavu a chování. Nejčastěji uváděnou vzpomínkou je následující Sedláčkův popis:

Co do tělesné stránky líčí jej Čelakovský co může slušně rostlého, tělnatého, okrouhlého života, chodu hejčkového, tváře kulaté, plné, v níž nebylo znáti nikdy starosti. Neštovice zanechaly v tváři jeho stopy i říkával: „Lidé mého druhu jsou vzácní, neboť čertovo hráchu mlácení přestáli.“

Ve společnosti býval vždy rozmarný, upřímný, hovořil nadšeně o slávě Čechů bývalých a zpíval písně národní. ([Srb1], s. 33)

Josef Kajetán Tyl ve svých vzpomínkách uveřejněných roku 1847 napsal:

Byli tu hosté ze Spálené Poříče, hosté z Plzně a mezi těmi zvláště zavalitý mužiček s kulatýma tvářema a w bílé klerice, kterýž svou živostí všecko ještě více rozněcował, nežli beztoho již všickni sami sebou, tak živou schůzkou a přátelským setkáním rozníceni byli. Říkali mu: „Pane professore!“ a co byli dobří známí, wolali na něj: „Sedláčku!“ ([Tj], s. 450)

G. Erhart popsál roku 1862 Sedláčka takto:

... Sedláček byl velké, vážné postavy a příjemného oka, ke každému přívětivě a obzvláště k žákům svým velmi vlídně se choval, pročež i nyní posud v paměti jejich dlí. ([Erh], s. 244)

Jaroslav Schiebl (1851–1933), spisovatel, překladatel, novinář a vydavatel, který na Plzeňsku sbíral lidové písně a legendy,¹ napsal roku 1927 na základě studia dobových materiálů a vzpomínek Sedláčkových žáků tato slova:

¹ O Schieblvi viz [Bě17].

Byl postavy prostřední, vždy čistě, ano parádně ustrojený, chování společensky uhlazeného, důstojného, ačkoli zase ve styku s lidovými vrstvami přátelského, rychle důvěry vzbuzujícího, při čemž pomáhal mu upřímný pohled jeho modrých očí a laskavě se usmívající tváře, jakož i jeho mohutný, zvonově jasný a zvučný baryton. Sedláček byl zvláště u dam velmi oblíbený, avšak i ve společnosti pánů byl pro svoji bodrou a veselou mysl vždy rád viděn. Při hostinách vyznamenával se požeňnaným apetytem a dobrým douškem nikdy nepohrdnul. Z profesorského sboru nejvíce přilnul k Zauperovi. S velikou zálibou navštěvoval české řemeslníky v jich dílnách nebo domácnostech, povzbouzel je ke čtení českých knih, které obstarával knihař Vojtěch Hässler.² Velmi rád se pohyboval v kruzích měšťanů ostrořtelců, kde zejména působil na probouzení a upevňování národního vědomí. Slabou stránkou Sedláčkovou byla jeho ješitnost, s kterou pěstoval svůj zevnějšek a jeho neobyčejná touha po vyznamenání, která mu byla pohnutkou, že používal každé příležitosti k básnickému oslavování členů panujícího rodu, nebo jiných osobností z vyšších kruhů, nebo také zvláště významných místních událostí. Tato jeho slabůstka arci nebyla na újmu celkově sympatické a úctyhodné jeho povaze a jeho nepopíratelně velikých zásluh o národní obrození Plzně. ([Sc44], s. 98)

2. Tradovaná roztržitost

Sedláček byl „typickým příkladem“ roztržitého profesora matematiky. Jeho roztržitost mu však neubírala na cti a vážnosti mezi studenty i Plzeňany, byť již za jeho života o ní kolovala řada veselých historek.³ Uveďme některé z nich:

Známa jest anekdota, která kdysi při návštěvě u arciděkana chopil se místo deštníku svého, za tím uklizeného, pometla a v roztržitosti celým městem až do bytu svého s koštětem pod páží pospíchal. ([201], s. 143)

Sedláčkovu roztržitost připomněl článek [201] z roku 1885.

Sedláček velice bával se ohně a bouřky; mnohdy hořelo za městem, on pak všecek ustrašen běhal ve dvou svých pokojích od okna k oknu, sbíral svoje památnosti a stkvosty a hledal záchrany. Tak hořelo kdysi na předměstí. Sedláček v dojmu prvního leknutí sebral stkvosty své, otevřel okno a vida přítele, býv. žáka svého, Josefa Kalinu, básníka z doby pozdější, křičel naň ustrašeným hlasem: „Frantíku, chyt' to!“ a hodil z prvního poschodí veliké zrcadlo dolů, kteréž ovšem za své vzalo. Ostatní stkvosty sebral v náruč a prchaje po schodech je poztrácel. Teprve po chvíli mu je k velké jeho radosti učitel Šýkora navrátíl.

([201], s. 144)

² Vojtěch Hässler (1805–1850), plzeňský knihař a knihkupec, osvětový činitel a mecenáš, nechal za prostředky získané z výhry ve vídeňské dobročinné loterii (1835) postavit skvostnou empírovou budovu, tzv. *Kamerál*, v níž sídlily různé finanční úřady. Jeho obrovská výhra vzbudila v Plzni velký ohlas.

³ Některé historicky poskytl, resp. potvrdila Sedláčková neteř Marie Kmochová z Lysé (roz. Bechyňová), kterou Sedláček nechal na své náklady v Plzni rozšiřovat vzdělání, jiné Sedláčkův prasynovec Josef Vilím, učitel z Jabkenic, syn Sedláčkovy neteře Karolíny Tekly Vilímové (roz. Bechyňové).

3. Pověstná ctižádostivost

Některé zdroje hovoří o tom, že Sedláček byl chlubitý a ctižádostivý, že byl rád středem veškerého dění, že se nenuceně choval ve společnosti, že toužil po oceněních a poctách. Někteří jeho současníci mu to měli za zlé, jiní to komentovali shovívavými slovy. Kousavý a popudlivý Čelakovský psal o ješitném Sedláčkovi. Josef František Smetana, Sedláčkův přítel a kolega na Filozofickém ústavu v Plzni, o tomto Sedláčkovu povahovém rysu s nadhledem napsal smířlivá a shovívavá slova:

Ctižádost byla hlavní vášně jeho: a kdož z nás zatratí jej, jestliže pro pochvalu dobře činil? V ustavičném takořka se nacházel nadšení ducha, ticho života všedního mu bylo odporné, tu tesklivým, ba málomyslným se ukazoval, až se naskytla příležitost, kde co básník, neb vlastenec, neb lidumil vystoupiti mohl. Tu znovu obživil, oči jeho jiskřily, mohutná prsa se dmula, oudy hmotné rychle se hýbaly a hlasem stentorovým deklamoval ohnivá slova básní svých, které v rychlosti sepsal, kdykoli toho chvíle žádala ... Ve společenském obchodu měl Sedláček mnoho osobivého, kteréž, ač obyčejné spůsoby často uráželo, předce rádo jemu se odpouštělo pro jakousi srdečnost a nelíčenou přirozenost, která se jevila ve všem jeho jednání. ([Srb1], s. 33)

Podle vzpomínek Sedláčkových příbuzných byla sepsána následující slova o jeho vztahu k oceněním:

Rád poslouchal Sedláček pochvalu činů svých a byl v té věci velmi marnivým. ... Sedláček těšil se dětinsky z každého pochvalného slova a kladl na obdržené dary zvláštní váhu. Bylť poněkud samolibým! ([201], s. 144)

Antonín Rybička, právník, historik a archivář, který Sedláčka opakovaně potkával v letech svých pražských univerzitních studií a byl v těsném každodenním kontaktu s jeho žáky, charakterizoval roku 1885 Sedláčkův vztah k poctám, oceněním a pochvalám takto:

Co se pak té „chvályžádostivosti“ týče, tuť ovšem nelze tajiti, že Sedláček byl chvály a cti vnější nemálo žádostiv; avšak přes to přese všechno ve všelikých svých předsevzetích literárních i dobročinných prohlížel vždy předkem a hlavně k věci samé a pak teprve k své osobnosti, tak že mu vždy předním bývalo účelem oživení národnosti, vzdělávání jazyka domácího, zvelebení města Plzně aneb dobré a užitečné tamních ústavů vzdělávacích a milosrdných. I třeba byl Sedláček v posledních letech svého žití co se týče vzdělávání literatury české poněkud ochabnul, sluší tu sobě k mysli přivést, že obecnost i naši tehdejší literatoři k jeho nemálo platným pracím vědeckým a spojeným s nimi obětí hmotným velmi chladně se chovali, ano jich sobě téměř nevšímal a že on při tom všem vždy přece zůstal věrným a obětovným synem vlasti své. ([Ry6], s. 306)

Lidsky lze naprosto pochopit, že Sedláček, který se tolik obětoval pro český jazyk a českou kulturu i přes problémy, které mu to přinášelo ve škole i v řádu, toužil po uznání a oficiálním ocenění své práce.

4. Nepořádnost

Sedláček se naplno věnoval své pedagogické, spisovatelské a osvětové práci, která byla středobodem jeho života, jeho velikou láskou a vášní. Téměř se nezajímal o praktické věci každodenního života, o udržování pořádku v bytě, o oděv, obutí apod. Nechme promluvit pamětníky.

Josef Liboslav Ziegler, profesor bohoslovectví na semináři v Hradci Králové a později děkan v Chrudimi, kněz, pedagog, básník, překladatel, vlastenecký spisovatel a Sedláčkův přítel, často o Sedláčkovi vyprávěl. Jeho slova zachytil Antonín Rybička:

... starý a důvěrný přítel Sedláčkův, J. L. Ziegler, jež Sedláček téměř každého roku o prázdninách v Hradci Kr. a Chrudimi navštěvoval, nám nejednoukrát vypravoval, kterak po každém odjezdu Sedláčkově domácí Zieglerovi skoro celý týden měli co dělati, nežli pokoje, v nichž Sedláček přebýval, zase jaks taks upravili a spořádali a jmenovitě věci, kteréž on při svém kvapném odchodu byl tam zapomenul, založil nebo pohodil, a to nezřídka dosti vzácné a drahocenné, vyhledali, očistili a za ním zpět poslali. ([Ry6], s. 307–308)

V rodině Sedláčkovy sestry Anny Marie Bechyňové se předávala tato půvabná historika:

Zevnějšku svému valně péče nepřikládal (mnohé ovšem, co se v ohledu tomto jakož o roztržitosti časté vypráví, odkázati dlužno v říši anekdot). Tak přijížděl každoročně do Lysé; jakmile se městem roznesla zpráva: „profesor Sedláček je zde!“, tu přátelé četní jeho, hrabě Špork, děkan Fiala a mnozí jiní hostem jej míti chtěli. Když však po příjezdu k spánku ulehl, prohlížela starostlivá sestra jeho provdaná za mydláře Bechyňě šatstvo jeho a shledala, že vše potřebuje důkladné opravy i rozeslala vše k řemeslníkům. Ráno vstane Sedláček a nenalezá šatstvo – pečlivá sestřička domlouvá mu, kterak by v roztrhaných botách a šatech mohl k návštěvě do zámku i odpovídá mrzutě Sedláček: „Ty, kdyby’s se v aksamit oděla, budeš předc jen Lyskou mydlářkou a já, třeba bych chodil bos, zůstanu v Plzni profesorem!“ ([Srb1], s. 33–34)

Jan Jindřich Marek, Sedláčkův oblíbený plzeňský žák, kněz, spisovatel a obdivovatel, v roce 1836 v nekrologu skoro omluvně napsal tuto osobní vzpomínku:

... Wolnoliž i oponu z domácjho žiwobytu smělym prstem odkryti? – Ay tu spatřjme ho w knihách zahrabaného, wšeccko náradj w nesličném nepořádku, obrazy a plány po zemi, prsten drahý mezi obuwjm a špinawým prádlem, dopisy a giné listy w nehodném spolku s štjpaným dřjwjm. – A ušak wada tato, ač geli gaká, docela zmizj, uwážjmeli, že duch smělý, wyššjmi aukoly se zanášegj, nerad ku prachu se njžj, by hřjčkami nepatrnými se objral. Přígda ze školy wšecek pokřidowaný obyčegně hned zas péra se chápal, a bez předcházegjeho přemýšlenj sypaly se řádky a werše na papjr po wůli mistra, myšlénkami i řečj obratně wládnaucjho. Nacházjli se nedokonalost gaká w literjnch pracech geho, této kwapnosti gedině přičjsti gi dlužno. ([Mk4], s. 70)

Obdobný popis Sedláčkova bytu uvádí i Emil Felix v článku [Fe6], jen ještě přidává, že ... *lehký poprašek křídový, nanesený vzletným výkladem matematickým u školní tabule, mísil se s nahnědlou vrstvou šňupu ze zlaté tabatěrky s perlovou dedikací urozené žačky ...* ([Fe6], s. 5)

5. Vztah k výuce a studentům

Sedláček byl vynikajícím učitelem, kterého jeho žáci milovali a ctili, mnozí se snažili následovat jeho cestu a toužili se mu vyrovnat. Hlásili se k němu i po mnoha letech a radostně vzpomínali na jeho výuku, podporu a pomoc:

Co se týče Sedláčkova učitelského působení, tuť vidí se nám k tomu ukázati, kterak času svého jeden hlas o tom šel, že nebylo tehďáž muže u nás, který by byl své povolání učitelské tak vysoce pokládal, o jeho nevšední váze, platnosti a důstojnosti tak upřímně přesvědčen býval a v plném vědomí této své vychovatelské platnosti ku každému, buď on osobou sebe výše ano nejvýše postavenou, tak volně a neohroženě přistupoval a věc, o niž mu činiti bylo, tak výmluvně a rázně vylíčiti věděl, jako právě náš Sedláček. – Tutěž váhu a platnost přikládal k vědomostem a předmětům, kteréž mu bylo přednášeti posluchačům a žákům svým; což jmenovitě platilo o umění matematickém a geometrickém. Neboť na začátku každého roku školního mluvíval o jich platnosti a potřebě s takovou horlivostí a důtklivostí, že se podobalo, kterak žákům svým chtěl takřka ukázati, že by bez vědomostí těchto člověk ani zde na světě šťasten, ani po smrti spasen býti nemohl ... ([Ry6], s. 306)

Do roku 1816 obmezil Sedláček činnost svou pouze na školu a vydobyl si v brzku nejen jména výtečného učence, ale i – co velmi na váhu padá – rázem srdce mladistvých žáků svých, jímž byl téměř starším bratrem. Žáci jeho (byliť mezi nimi J. Marek, Koubek, Macan a jiní) po mnoha letech zpomínají jeho vlídnosti a jeho jasného, i méně schopným hlavám přístupného přednášení. Nikdy nebyl pedantem a přátelskou domluvou více docílil, než mnohý z kolegů jeho přísností. Chudým studentům byl pravým otcem, opatroval je školními pomůckami a dělil se s nimi často o poslední krejcar. ([Srb1], s. 8–9)

Jinou vzpomínku na Sedláčkovo pedagogické působení nalezneme v *Literárních listech* z roku 1885, kdy si Plzeň připomínala sté výročí jeho narození:

Sedláček dosáhl, po čem práhla duše jeho. Stal se professorem s nadšením, a nadšení to neslo blahodárné ovoce. Mladičký muž věnoval se s celým zápalem a s celou důsledností charakteru svého povolání učitelskému; dbal toho, aby se mu dostalo porozumění se všech stran, plahočil se, aby símě, jím v duše mladistvé vložené, vzešlo stejnou úrodou u všech žáků. Výsledku takového nedomáhal se způsobem přísným, neuprosným, nýbrž milouckým zacházením a přátelskou domluvou, čímž dosáhl všeobecné obliby posluchačstva. Nikdy nezapomenuv vlastních obtíží a svízeli, jež mu po čas studií jeho, zvláště z počátku, snášeti bylo, – podporoval, seč byl, chudé studenty, stav se jim nejupřímnějším přítelem a dobrodincem. ...

Nakupovav na sta výtisků nových českých prvotín, rozdával je štědrou rukou mezi své žactvo a kladl takto první podnět k podpoře domácí literatury v jímavá srdce mladistvých přátel. ([201], s. 128–129)

Sedláček měl velký dar strhnout své žáky ke studiu českého jazyka. Uměl je nadchnout svými znalosti, pečlivým výkladem, volbou studijního materiálu a nezištnou podporou jejich prvních spisovatelských a básnických pokusů. K výuce užíval tradiční i netradiční prostředky a metody, jak dokládají následující slova:

R. 1821 vyšla tiskem první truchlohra Frant. Turinského:⁴ Angelina. Tato lyrická tragédie působila svou ušlechtilou formou, lahodnou a plynou řечí, živými poetickými obrazy, zajímavým, tklivým obsahem a poněkud i vlasteneckou tendencí ihned po svém na světlo vydání nevšední sensaci v táboře českém. I tu byl Sedláček jedním z nejoheňnějších její velebitelů ... Sedláček pokládá Angelinu za první vyšší dramatickou skladbu českou, čítal ji opět a opět soukromě i veřejně, tak že nemalou její část, jmenovitě monology, uměl na paměť, ano rozmluvu Ludmilinu „Kde vlast jest má?“ v I. jednání, kdež ona trefně a dojemně líčí svou vlast českou, diktoval žákům svým jako úlohu k učení se na paměť a k analysování. Když pak později někteří nám nepřející Schöngestové⁵ v německých časopisech domácích i zahraničních dramatické dílo to lehčiti, ano za pouhé napodobení pověstné času toho tragédie Müllnerovy⁶ Die Schuld pokládali počali, Sedláček nerozpakoval se ústně a písemně, ve škole i sice veřejně křivost tvrzení a naříkání toho ukazovati a nevšední platnost této vzácné práce básnické hájiti a doličovati. ([Ry6], s. 301)

Náš Sedláček, maje horlivé účastenství ve všem, co se vztahovala k rozhojnění a vzdělávání literatury domácí, radoval se nemálo tomuto „hojnému rozkvětu básnickému“ a promlouval o něm ve svých českých přednáškách, ukazuje s nemalým sebevědomím k tomu, že v řadě mužů, jichžto péčí Parnas domácí tak bujně počíná se zelenati, jest i ne jeden z jeho vychovanců, vyrozumívaje asi tím J. Jind. Marka a K. S. Šneidra, z nichžto onen byl Sedláčkův zamilovaný žák v matematice i v češtině, tento pak opustiv k jeho přimlouvání musu německou,

⁴ František Turinský (1797–1852), básník a spisovatel, se po univerzitním studiu stal vrchnostenským úředníkem a roku 1848 okresním soudcem. Své lyricky laděné básně uveřejňoval v různých časopisech, psal též historická dramata a romantické tragédie. V revolučním roce 1848 se věnoval politice, kandidoval do *Českého zemského sněmu*, horoval za zrušení roboty aj. Většina jeho prací byla vydána tiskem až po jeho smrti. Jedná se o divadelní hru *Angelina. Truchlohra we čtveru děgstuj* (J. H. Pospjssil, Hradec Králové, 1821, 80 stran, druhé vydání: Praha, 1840, 95 stran). Roku 1897 vyšlo nové vydání hry v úpravě Emanuela Stehlíka rytíře z Čenkova a Treustádtu (I. L. Kober, Praha, 94 stran). S. K. Macháček přeložil roku 1828 hru do němčiny (Praha, 1828, 102 stran). Lyrická tragédie byla inspirována německou divadelní tvorbou, na počátku dvacátých let 19. století byla mezi českými vlastenci velmi oblíbená, nedosáhla však popularity dramát Štěpánkových a Klicperových.

⁵ *Schöngest*, tj. estét, přehnaný kritik.

⁶ Amadeus Gottfried Adolf Müllner (1774–1829), německý právník, literární kritik, básník a dramatik, je autorem několika oblíbených komedií, dramát a tragédií. Tragédie *Die Schuld* (sepsána 1813, tiskem vyšla ve Vídni roku 1816, 250 stran) se stala reprezentantem tzv. „osudové tragédie“ a vzorem nejenom pro německé autory.

chopil se – ačkoliv byl již v letech valně pokročil – přec ještě lyry české a stal se v krátkosti pěvcem u nás tehdaž nemálo oblíbeným. ([Ry6], s. 300)

Sedláčkovu oblibu u studentů dokládají i dopisy jeho bývalých žáků, v nichž ho informovali o svém dalším studiu a působení. Dopisy obsahují vzpomínky na Sedláčkovu výuku, poděkování za jeho takřka otcovskou péči a dobročinnost. Oceňují jeho vlastenectví, které se pro studenty stalo vzorem, neboť z jejich zpráv vyplývá, že přebírali „Sedláčkovu štafetu“ a v nových působištích vyučovali český jazyk, rozšiřovali českou literaturu a zajímali se o osvětovou činnost. Někdy žádali Sedláčka o radu či zaslání jeho nových publikací, jindy posílali gratulace k jmeninám. Dokládají to například dopisy, resp. přání Inocence Hubáčka, Martina Salače, Josefa Vavrovského a Antonína Krejčího.⁷

Zdůrazněme, že autoři zmíněných dopisů či přání – možná po Sedláčkově vzoru – studovali teologii a vydali se na církevní dráhu.

Antonín Krejčí (1812–1872) se stal farářem u sv. Mikuláše v Českých Budějovicích. Jako vlastenecký kněz udržoval kontakty s pražskými obrozenci, spolupracoval s *Museem království Českého*, kterému věnoval různé staré rukopisy. Je spojován s nálezem zlomku staročeské epické básně *Alexandreis* z konce 13. nebo počátku 14. století vyprávějící o životě Alexandra Velikého, který byl vzorem pro středověké rytíře. Roku 1848 se Krejčí aktivně podílel na zakládání českobudějovické pobočky *Slovanské lípy*. Později byl za svoji činnost uvězněn v tzv. kněžském svatováclavském vězení. Po propuštění byl biskupskou konzistoří poslán na venkov, byl však stále pod dozorem. Opakovaně byl překládán z místa na místo, aby mu byla ztížena jeho buditelská činnost.

Inocenc Hubáček se stal ve Voticích kvardiánem řádu sv. Františka, zajímal se o aktivity *Musea království Českého*.

Martin Salač (1809–1866), člen františkánského řádu, působil jako kněz a vlastenec na řadě míst Moravy i Čech. Roku 1866 pomáhal raněným vojákům, nakazil se cholerou a zemřel. Přispíval do *Časopisu pro katolické duchovenstvo*.

O Sedláčkově dobročinnosti svědčí i to, že se roku 1832 stal činným členem *Ústavu pro výchovu slepců*, který zahájil činnost v říjnu roku 1832 zásluhou Aloise Klara (1763–1833).⁸

6. Obliba společenského života

Sedláček byl, jak by se dalo lidově říci, veselý kumpán, který se rád bavil ve společnosti přátel. Ze vzpomínek je patrné, že nepokazil žádnou legraci a sám k ní rád a všestranně přispíval. Miloval lidi a veselí, rád a dobře zpíval

⁷ Viz dopis Inocence Hubáčka a Martina Salače (společný nedatovaný dopis), resp. novoroční přání Josefa Vavrovského z roku 1826 a Antonína Krejčího z 6. 3. 1835. Jsou uloženy ve fondu [JVS].

⁸ Viz Klarův dopis z 1. 3. 1832, kterým byl Sedláčkovi zaslán diplom činného člena ústavu a pozvánka na schůzi. Dopis je uložen v [Ch-1], diplom se pravděpodobně nezachoval.

nejen národní písně, neboť měl školený baryton, hrál na fortepiano⁹ a recitoval básně se strhujícím přednesem. Byl pohotovým a vtipným improvizátorem, jeho vystoupení měla osobní kouzlo a byla plná radosti a temperamentu. Proto byl často zván na oslavy, slavnosti a bankety, na akce plzeňských ostrožtělů, na šlechtická sídla a o prázdninách na kratší či delší návštěvy. Společnost však musela být podle jeho „gusta“:

Tehdejší Parnass český (jak Puchmajer žertovně nazýval spolek svých přátel literárních, skládající se z bratří J. V. Nejedlých, Š. Hněvkovského, Fr. Štěpničky, V. Sedláčka a A. Puchmajera) scházel se času toho několikrát do roka při zvláštních slavnostech a příčinách (jmeninách, poutech, posvíceních, svátcích výročních a k tomu podobných příbězích) vždy u některého člena spolku toho, v Radnici, Žebráce, Mirošově, Plzni nebo Praze. Shromáždění tu přátelé vyrazili se pak srdečně a nenuceně, rozmlouvajíce při tom taktéž o literatuře domácí a prostředcích k jejímu zvelebení i předčítajíce sobě společně práce literární, kteréž byli od poslední schůze své sepsali, přeložili i vůbec zdělali. Při každém takovém sjezdu býval také vždy náš Sedláček, a vyřázel obyčejně přítomné tu hosti žertovným vypravováním, zpíváním písní českých při pianě a čítáním svých nejnovějších básní a sepsání, kteréž nezřídka při samém shromáždění v největší rychlosti ex improviso složil a zhotovil. Zvláště prý slavná a hlučná byla schůzka přátelská dne 19. ledna r. 1819 v Radnici za příčinou jmenin Ant. Puchmajera konána, při níž kromě členů Parnassu českého bylo přítomno také několik jiných vzácných hostů. Sedláček vytratil se tu na chvíli ze síně jídelní, v největší rychlosti zhotovil báseň, přání k jmeninám Puchmajerovým obsahující, a přednášel ji pak s velikým důrazem při obecném nadšení a potlesku vlasteneckých hodovníkův. ([Ry6], s. 297)

Poznamenejme, že nejruznější setkání Puchmajera a jeho přátel jsou popsána v článku Josefa Kajetána Tyla *Pomněnky z hrobu nejstaršího Čecha* [Tj].¹⁰

V životě společenském byl Sedláček druhem vždy vítaným pro ryzeš povahy své, svoji přímou, rozmarnou a svoje veselí. Rád zasedl v živé společnosti, bavě se dobráckým způsobem a zdařilým vtipem zrudla jeho neštovičnými důlky poněkud zdrsnatělá tvář, oči se zaleskly nadšeným jasem a z úst zahlaholila

⁹ Nepodařilo se zjistit, zda se Sedláček naučil hrát na varhany, resp. fortepiano při svém působení v chrámovém sboru pražských karmelitánů nebo během univerzitních studií či noviciátu v Teplé. Víme však, že si v roce 1833 zakoupil od vdovy Kláry Weteschlové fortepiano za 90 zlatých konvenční měny (tj. 200 zlatých vídeňských). Platil ve splátkách po 10 zlatých, vše řádně uhradil v říjnu 1834. Doklad o nákupu a splátkách je uložen v archivní složce [Ch-1].

Nevíme, co se po Sedláčkově smrti s jeho fortepianem stalo. Je možné, že zůstalo ve Filozofickém ústavu v Plzni a bylo ponecháno k užívání Sedláčkově hudebně zaměřeným kolegům (J. F. Smetana, G. Beer) nebo bylo odvezeno do kláštera v Teplé nebo prodáno. Ve sbírkách *Českého muzea hudby (Národní muzeum)* je pod číslem E1567 uchováváno fortepiano, které původně patřilo klášteru v Teplé; bylo vyrobeno ve Vídni kolem roku 1800. Nepodařilo se vypátrat, komu patřilo a jakou cestu urazilo od své výroby až po umístění v muzeu.

¹⁰ O Sedláčkovi a jeho kouzelném přáním k Puchmajerovým narozeninám viz [Tj], s. 454.

veselá národní píseň. Vypráví se, že sám též složil lecjaké zpěvy, tak i rozmarnou naši „Že peníze světem vládnou“ a j. ([201], s. 143)

Doplňme na vysvětlenou, že historika s písní se objevuje též u Adolfa Srba [Srb1], není však patrně pravdivá. Autorem oblíbené písně *Že peníze světem vládnou* ... byl Josef Vorel, kaplan ze Žebráku, který ve třicátých letech 19. století složil i jiné písně pro divadelní ochotníky.¹¹

Rád žertoval Sedláček tím, že křestní jména svých přátel různě komolil a přeměňoval. Jakožto kněz byl úplně liberální a neodvislý. Postních jídel nenáviděl a rád dával se zaprositi k obědu. Často sám v pátek poslal Jana Marka k někteřému z přátel: „Karlíku, dojdi k N., že se nechám zvat k obědu!“ Rád pojídal skrovnou měšťanskou stravu, nákypův a sladkých jídel nemiloval. Mnohdy o hostině přinesl ke školníkovi talíř takých sladkostí a říkal k studentům, jichž někdy až 8 na náklad jeho tam bydlelo: „Hoši, teď si vyměníme, já vám dám nákyp a vy mně čočku s octem nebo hrách, fazole a j.“ ([201], s. 144)

Sedláčkovu improvisátorskou pohotovost, jímavý způsob a strhující oheň jeho recitačního umění chválil i kritický Zauper. Sedláček byl i školený zpěvák. Lahodný jeho baryton zazníval neselhávajícím účinem, když zpíval zvláště národní české písně s doprovodem fortepiana. ([Fe6], s. 5)

7. Mecenášství

Sedláček byl pozoruhodný také tím, že neváhal vynakládat značné finanční prostředky na aktivity, které považoval za správné, bez ohledu na to, že mu to přinášelo nemalé peněžní výdaje a ztráty. Je to až s podivem, uvážíme-li, že nepocházel z bohaté rodiny. Je však nutno zdůraznit, že o jeho zázemí bylo postaráno díky jeho příslušnosti k řádu premonstrátů, který nesl náklady na jeho bydlení, stravování a ošacení. Antonín Rybička o Sedláčkově mecenášství napsal:

Nebyliť ti, jimž Sedláček knihy od knihkupců a tiskařů mu zasláné rozprodával, vždy tak svědomiti, aby mu byli sumu za ně povinnou náležitě a v čas zapravili; pročež on sám celý účet knihkupecký ze svého zapravovati nucena se viděl. Tudiž také v pozdějších letech častokráte na to toužil, připomínaje, „kterak se českou literaturou zakrvácel“. ([Ry6], s. 314)

Poznamenejme, že Sedláček rozšiřoval knihy svých osobních přátel i dalších českých buditelů, pomáhal je rozprodávat, dával je do komisioního prodeje u plzeňských obchodníků, vedl účty za prodej jednotlivých titulů a zasílal utržené peníze jejich autorům. Mnohdy sám inicioval větší nákupy pro fary a města, často kupoval značný počet výtisků na své náklady s vidinou, že je snad časem prodá. Vše možné se snažil, aby se druhým dařilo. Oslovoval magistráty, radní, měšťany, faráře, učitele i žáky, nabízel jim knihy a časopisy, půjčoval jim peníze na nákup. S žádostí o pomoc se na něho obraceli přátelé a spisovatelé

¹¹ Viz [Ry6], s. 313.

(např. Hněvkovský, Hanka, Čelakovský, Palkovič, Langer, Franta Šumavský, Dunder, Pelikán, Štěpnička, Jungmann, Chmela) i nakladatelé (např. Pospíšil), aby zjistil situaci v Plzni, aby propagoval české knihy a rozšiřoval jejich prodej tím, že přesvědčí studenty, učitele, měšťany i knihkupce k jejich zakoupení. Například Josef Franta Šumavský v dopise z 25. července 1827 Sedláčkovi napsal:

W plné důvěrnosti k Vašemu všestrannému podporovánj každého vlastenského podniknutj i gá k Wašnosti s ponjženau uctiwostj se beru prose, abyste také na mne, začátečnjka, dobrotiwým okem shlednauti ráčili. Poslám tedy Wašnosti 20 výtisků ... Mysljm, že byste mohli těch půlarchů mezi menšjmj studenty snadno odbýtj, zatjm Wašnosti bude lépe wěděti, kam s tjm nežli gá, gen když uznáte, že pracička tato obstaránj zasluhge.¹²

Sedláček ochotně a oddaně pomáhal, jak víme z jeho korespondence.¹³ I v dopisech dalších českých vlastenců najdeme zmínky o Sedláčkových úspěšných prodejkách knih.¹⁴ Sedláček byl přesvědčen o tom, že každý vlastenec musí pomáhat rozšiřovat českou literaturu,¹⁵ zdaleka ne všichni mu jeho pomoc v dobrém opláceli.

¹² Dopis Franty Šumavského je uložen ve fondu [JVS].

Josef Franta Šumavský (1796–1857), vlastním jménem Josef Franta, byl českým spisovatelem, pedagogem, lexikografem, vlastencem a organizátorem kulturního života. Nejprve byl členem benediktinského kláštera na pražských Emauzích. Po několika letech řád opustil a stal se soukromým učitelem v českých vlasteneckých rodinách. Přátelil se a spolupracoval s J. Dobrovským, J. Nejedlým, J. Jungmannem i V. Hankou. Franta Šumavský se věnoval srovnávacím jazykovým studiím, tvorbě slovníků, národopisu a poezii. Spoluzakládal časopis *Čechoslaw* a redigoval pedagogickou část časopisu *Posel z Budče*. Ve čtyřicátých letech 19. století prosazoval výuku českého jazyka a moderní český pravopis, podporoval rozvoj těsnopisu, železnice a užívání parního stroje. Jeho výrazný organizační talent se projevil v roce 1840, kdy byl členem organizačního výboru prvního českého bálu v Praze.

Josef Chmela (1793–1847) byl českým středoškolským profesorem, spisovatelem a buditelem, vyučoval na gymnáziích v Jičíně, Hradci Králové a Praze. Spolupracoval s V. K. Klicperou, V. Hankou, J. Jungmannem, J. Lindou a J. Hýblem. Pod svým jménem nebo pod pseudonymem Josef Třebíčský psal do nejrůznějších českých novin a časopisů. Je autorem bajek a biblických příběhů pro děti, překládal divadelní hry a vydal latinsko-česko-německý slovník. Propagoval výuku českého jazyka na středních školách v českých zemích.

¹³ Viz např. dopisy Josefa Franty Šumavského z 25. 7. 1829, Josefa Alexandra Dundra ze 3. 8. 1835, Josefa Chmely (nedatovaný), Josefa Jungmanna z 23. 11. 1825, Josefa Jaroslava Langra ze 17. 3. 1830, Josefa Vladimíra Pelikána ze 4. 12. 1832, Jana Hostivíta Pospíšila ze 4. 2. 1820 a 4. 4. 1834 či Františka Bohumíra Štěpničky z 23. 8. 1820, které obsahují přímé prosby o pomoc s publikováním prací, se sháněním donátora nebo s prodejem publikací mezi českými vlastenci a studenty. Dopisy jsou uloženy ve fondu [JVS].

O Sedláčkově pomoci českým vlastencům, spisovatelům a básníkům svědčí i jeho dopisy, které v letech 1817 až 1833 zasílal Václavu Hankovi. Je z nich patrné, že prodával Jungmannovy učebnice a Hankovy práce, předkládal jim vyúčtování prodeje, zasílal peníze, vracel neprodané exempláře nebo žádal o zaslání dalších výtisků k prodeji. Sedláčkovy dopisy jsou uloženy ve fondu [VH].

¹⁴ Viz např. dopis Vojtěcha Nejedlého Šebestiánu Hněvkovskému z 22. 6. 1818, v němž se zmiňuje, že Sedláček byl v Domažlicích a prodal tam knihy za 20 zlatých. Viz [Jí1].

¹⁵ Sedláček nebyl jediný, kdo se snažil český jazyk a kulturu podporovat všemi možnými prostředky, finančně i propagací. Ne všichni tak nezištně činili. Ostrou kritiku českých poměrů v dopise z 25. 1. 1823 vyjádřil František Josef Sláma. Trpce si stěžoval na mnohé české

Zdůrazněme, že Sedláčkovi s rozšiřováním jeho prací pomáhali přátelé (Š. Hněvkovský, A. Suchánek, J. L. Ziegler, V. M. Pešina, K. A. Vinařický aj.), ale i vlastenci, s nimiž měl nějaké spory či nedorozumění. Dokazují to například Sedláčkovy dopisy adresované Václavu Hankovi, které jsou ve fondu [VH]. Hanka Sedláčkovy práce obvykle neprodával, ale pomáhal Sedláčkovi s rozesíláním nebo předáváním jeho publikací jako darů jejich společným přátelům nebo významným pražským a vídeňským osobnostem zajímavajícím se o českou literaturu. Na prodeji i distribuci Sedláčkových publikací se ve třicátých letech 19. století aktivně podílel i Václav Michal Pešina z Čechorodu, jak ukazují Sedláčkovy dopisy uložené ve fondu [VMP]. Sedláček v nich uváděl seznamy lidí, kterým měla být předána jeho báseň či dopis. Obdobné prosby obsahují i Sedláčkovy dopisy adresované Karlu Aloisovi Vinařickému, které jsou ve fondu [KAV].

.. U věci té bývalo mu pravidlem: „Bez obětí hmotných nelze se nadíti nějakého zdaru a pokroku v literatuře; jalovou pochvalou a pouhou laskavostí žádná kniha k místu nepřijde; zdeť peněz zapotřebí. Opravdový vlastenec musí kupovati každou knihu českou i odebírat každý časopis vlastenecký, třeba je nečítal, alespoň pro pomáhání literatuře a spisovatelům. I nemůže-li sám knihu a časopis kupovati a odebírat, má alespoň jiných k odebírání a kupování horlivě povzbuzovati!“ ([Ry6], s. 308)

Jan Jindřich Marek z osobních studentských zkušeností charakterizoval Sedláčkovu mecenášství následujícími slovy:

... Bylť i štědrým dárcem, anť sobě odepřel, by chudinu poděliti mohl. Wšecken wýnos spisů swých nazwjuje ústawům dobročinným darowal, čjmž znamenité pomoci gim zjškáno. Bylť horliwým podpůrcem literatury národnj, anť mnoho mladjků gj zjskal, kterjžto nynj budže k žádaucjmu rozkwětu gegjmu možně přispjwagj, buď i co neposlednj spisowatelé sklad gegj, posud newelmi bohatý, wýtworky ducha swého rozhogňugj. ([Mk4], s. 70)

Na Sedláčka se obraceli i lidé, kteří ho prosili o přímluvu a dobrozdání, když se snažili získat úřednické místo nebo finanční podporu pro svůj výzkum, publikační či osvětové aktivity.¹⁶

8. Portrét od Ferdinanda von Lütgendorffa

Během Sedláčkova života byly namalovány čtyři jeho portréty, z nichž se dochovaly, pokud víme, pouze tři. Podle druhého vznikla řada litografií.

Prvním Sedláčkovým portrétem je olej na papíře druhotně podlepený plátnem. Autorem je Ferdinand von Lütgendorff (1785–1858), významný

duchovní, kteří prý nemají peníze na nákup českých knih, na předplatné českých novin a časopisů, ale vždy mají peníze na karban, pítí a dobré jídlo. Nezájem o předplácení českých novin a původní české básnické tvorby pranýřoval v dopise z 26. 4. 1823 i František Bohumír Štěpnička. Zmíněné dopisy jsou uloženy ve fondu [JVS].

¹⁶ Viz např. dopisy Josefa Alexandra Dundra ze 3. 8. 1835 a Josefa Vladimíra Pelikána ze 4. 12. 1832, které jsou uloženy ve fondu [JVS].

německý portrétista, který působil v Praze v letech 1813 až 1823 a byl v našich zemích vyhledávaným a oblíbeným malířem. Sedláčka namaloval na počátku roku 1817. Ve stejné době namaloval i portrét Sedláčkovy matky, který se patrně nedochoval. Snad byl zničen při obrovském požáru Čelákovice v létě roku 1820. Lubomír Sršeň (* 1949), náš přední odborník na portrétní tvorbu, stručně popsal Lütgendorffův malířský styl takto:

Klasicistně čistý a akademicky uhlazený malířský styl muzejní podobizny odpovídá velmi dobře Lütgendorffovým olejovým i miniaturním portrétům, které se vyznačují empirovou prostotou, nekomplikovaností a zřetelností, jednoduchou a logickou kompozicí i harmonickou barevnou skladbou. Jeho podobizny vynikají suverénně zvládnutým, exaktním vystižením fyziognomie, ale neusilují o proniknutí do psychiky portrétovaného. Lütgendorff byl typem portrétisty, který tvořil velmi snadno, rutinně a rychle, bez zbytečného přemítání. ([Sň2], s. 99)

Sedláčkův portrét od Lütgendorffa se dochoval ve sbírkách Národního muzea. Teprve roku 2010 zjistil Lubomír Sršeň po téměř detektivním pátrání, že se jedná o obraz mladého Sedláčka. V článku *Zapomenutý portrét Josefa Vojtěcha Sedláčka* napsal:

Mezi anonymními podobiznami ve sbírce Národního muzea se nachází také zajímavý a na první pohled kvalitní portrét mladíka s odpichovacím kruzítkem, jehož totožnost se dlouho nedařilo určit. Přitom pohledná tvář mladého muže s klidnými hnědými očima upřenými zpytavě na diváka, s nápadně malou bradou, mírně prohnutým nosem, plnými tvářemi a elegantně klenutým tmavým obočím má dostatečně specifické fyziognomické rysy, jež by měly identifikaci usnadnit. K bližšímu určení portrétovaného muže mohl napomoci i jeho účes z vlnitých hnědých vlasů doplněný dlouhými licousy, módní jen v krátkém období pozdního empiru, dále bílý řeholní oděv, z části skrytý pod civilním kabátem a zejména výmluvný detail mající funkci nápovědy čili atributu: pravice držící odpichovací kruzítko nad rozevřenou knihou s jakýmsi zapsanými příklady.

([Sň2], s. 91)

Všimněme si výše zmíněných atributů, které ukazují, že se Sedláček nechal portrétovat jako matematik. Kromě již zmíněného kruzidla je na prvním řádku (z pohledu portrétovaného) nápis

$$\log \operatorname{nat} \frac{x+z}{x-z} = 2\left(\frac{x}{2}\right)$$

Jedná se o část zápisu známé řady

$$\ln \frac{x+1}{x-1} = 2\left(x + \frac{x^3}{3} + \frac{x^5}{5} + \frac{x^7}{7} + \dots\right), \quad |x| < 1,$$

která se v minulosti užívala při sestavování logaritmických tabulek k výpočtu hodnot logaritmů přirozených čísel větších než 1. Chybný přepis na obraze

pravděpodobně vznikl až při jeho restaurování, neboť v matematice dobře vzdělaný Sedláček by jej jistě dal opravit.¹⁷

Druhým důležitým atributem je náčrt válce, který má stejnou výšku a průměr základny. Do něho je vepsána koule a kužel. K náčrtu je připsáno

$$\text{Con} : \text{Spha} : \text{Cyl} = 1 : 2 : 3.$$

Tělesa nejsou geometricky správně nakreslena (viz např. dolní a horní podstava válce, resp. podstava kužele), ale zobrazení nebrání pochopení podstaty věci. Sedláčkovo odpichovací kružítko je rozevřeno nad průměrem koule. Poznamenejme, že obdobný ilustrační obrázek je na tabuli č. VII v Sedláčkově učebnici *Základové měřictví, čili Geometrye* [X-33] z roku 1822 (obrázek č. 298). Na straně 340 je v učebnici zformulována věta:

Když we wálcy a kuželi sy předstawjme dýlku a wejšku tauž, a steg nau s průměrem kaule, a do wálce se wepjsse kaule a kužel, stogj wálec ke kauli a kuželi gako 3 : 2 : 1.

Sedláček k ní připojil stručnou historickou poznámku o Archimédovi ze Syrakus, který výše uvedený poznatek objevil, a o nalezení jeho hrobu Ciceronem zhruba 250 let po Archimédově smrti podle těles, které si Archimédés přál mít ztvárněny na svém náhrobku.

Lubomír Sršeň uvedl, že se nepodařilo zjistit, kdo a kdy Sedláčkův portrét do sbírky *Národního muzea* daroval, tj. kdy a jak se do muzejních sbírek dostal.

9. Portrét od Antonína Machka, odvozené litografie a dřevoryty

Druhý Sedláčkův portrét namaloval slavný pražský portrétista Antonín Machek patrně v roce 1823.¹⁸ Rok vzniku byl odhadnut podle nápadného gesta, kterým Sedláček staví na odiv brilantový prsten na malíčku pravé ruky, který dostal od cara Alexandra I. Pavloviče v lednu roku 1823. Machkova olejomalba je bohužel nezvěstná, známe pouze její grafickou reprodukci Františka Šíra.¹⁹ Jedná se o křídovou litografii s kamenoryteckým titulem pod obrazem.

Machek pravděpodobně na Sedláčkovo přání zhotovil na základě miniatury posmrtný portrét Antonína Jaroslava Puchmajera, portréty Šebestiána Hněvkovského, Jana Nejedlého a Vojtěcha Nejedlého, tj. portréty členů puchmajerovského kruhu. Tyto čtyři olejomalby reprodukoval ve třicátých letech 19. sto-

¹⁷ O restaurátorských pracích na tomto obraze viz [Sň2].

¹⁸ Antonín Machek (1775–1844) byl českým malířem, který svá díla tvořil v období klasicismu a biedermeieru. Namaloval řadu obrazů s náboženskou a historickou tematikou, vytvořil i četné divadelní dekorace. Dnes jsou nejvíce ceněny jeho portréty, kterých namaloval asi tři stovky (osobnosti českého obrození, divadelníci, umělci, šlechta, církevní představitelé, vojáci, měšťané), z nichž některé sám převedl do litografické podoby. V první polovině 19. století patřil mezi nejvyhledávanější české portrétisty. Viz [Sň2] a [Mád].

¹⁹ František Šír (1804–1864) pracoval od roku 1826 jako reprodukční kreslíř v litografickém závodě Antonína Machka a po jeho smrti dílnu vedl. V roce 1846 založil vlastní litografický závod.

letí František Šír. V Puchmajerově životopise [X-37] z roku 1824 Sedláček vyzýval české spisovatele, vlastence a buditele, aby se nechali řádně, pěkně, čistě a hlavně výstižně portrétovat, aby budoucí generace znaly jejich podobu a dílo. Snad právě Sedláčkovi vděčíme za dochování podob našich tehdejších významných literátů.

Sršeň usoudil, že Šírova litografie vznikla patrně roku 1846 u příležitosti desátého výročí Sedláčkovy smrti. Stala se předlohou pro další grafiky, které byly publikovány v následujících letech.

Na Šírově rytině je Sedláček zobrazen v typickém premonstrátském oděvu, přes který má oblečen tmavý kabát s dvouřadým zapínáním a mohutným límcem. Nápadné je Sedláčkovo gesto stavící na odív velký brilantový prsten na malíčku pravé ruky. Rukáv je ozdoben dvojicí knoflíků. Sedláčkova kulatá tvář nese výrazné dolíčky po zhojených neštovicích, je lemována krátkými kudrnatými vlasy, postrádá však sebemenší náznak úsměvu.²⁰

Podle Šírovy litografie vznikly další rytiny a litografie. Jednu zhotovil asi v roce 1858 Alois Řeháček (1830–1903), český dřevorytec, který si v té době v Praze založil vlastní litografický závod a zaměřil se na ilustrování časopisů a knih. Jeho rytina byla vydána jako pohlednice, roku 1883 byla otištěna v Hruškových plzeňských pamětech [Hr] mezi stranami 704 a 705. Sedláček je zobrazen podobně jako na Šírově rytině, zachováno je nápadné gesto pravé ruky s prstenem a výrazný dvouřadý kabát s mohutným límcem. Rukáv kabátu postrádá knoflíkovou ozdobu, límeček premonstrátského oděvu je méně propracován a zakreslené prsty pravé ruky jsou kratší a silnější. Sedláčkova tvář sice nenese stopy po neštovicích, ale je méně chmurná než v Šírově provedení.²¹

Třetí dřevoryt byl rovněž vytvořen podle Šírovy práce. Vznikl asi koncem sedmdesátých let 19. století. Autorem je František Bartl, jeho rytina byla reprodukována roku 1879 v Sedláčkově biografii Adolfa Srba [Srb1] a přetištěna C. Fričem a J. Hudcem roku 1885 [Srb2]. Otištěný portrét se téměř shoduje se Šírovým originálem, je však doplněn přetiskem Sedláčkova podpisu.²²

Josef Mukařovský (1851–1921), český malíř a ilustrátor, vytvořil na počátku osmdesátých let 19. století další rytinu, a to pro práce Antonína Rybičky [Ry5] a [Ry6] z let 1881 a 1884. Přestože byl Mukařovský patrně inspirován Šírovou litografií, vytvořil civilnější portrét zamyšleného muže kulatých tváří, který si odpustil sebevědomé gesto pravé ruky s prstenem. Límeček premonstrátského oděvu a svrchní kabát byly méně propracovány.

²⁰ Šírova litografie (31,1 cm × 43,0 cm) je v kvalitní podobě dochována v *Österreichische National Bibliothek in Wien* v oddělení *Bildarchiv und Grafiksammlung*, její signatura je PORT.00013819.01. Dnes je díky péči rakouské národní knihovny dostupná on-line.

²¹ Řeháčkova rytina je v nepatrně upravené verzi otištěna v knize Jana Vondráčka *Dějiny českého divadla, Doba obrozeneká 1771–1824* [Vok]. Výřez z Řeháčkovy rytiny byl přetištěn v článku [Vot], s. 11.

²² V archivní složce [Ch-2] se dochovala kabinetní vizitková fotografie se Sedláčkovým podpisem, kterou vyrobil plzeňský fotoateliér Emila Dietze. Jedná se o reprodukci Bartlovy rytiny.

Roku 1885 vyšla v *Humoristických listech* krátká vzpomínka [200] na Sedláčka doprovázená jeho portrétem na titulní straně (č. 10 z 6. března). Autorem je Jan Vilímek (1860–1938), český malíř a ilustrátor, který se zaměřil na tvorbu portrétů významných osobností, z nichž byla řada publikována v *Humoristických listech* a *Světozoru*. Vilímek se inspiroval předchozími rytinami, nejvíce asi nedávnou prací Mukařovského. Sedláčka zobrazil s nepatrným úsměvem, beze stop po neštovicích, jeho účes odlišil od předchozích vyobrazení. Opět chybí nápadné gesto pravé ruky s prstenem, výrazněji je pozměněn tvar límce a klop kabátu. Sedláček působí důstojně, příjemně a přívětivě, pozorovatele upoutají výrazné, jiskrné a milé oči.

Detail Sedláčkova obličej zhotovil podle Šírovy grafické reprodukce roku 1863 Josef Maria Ruprecht Přecechtěl (1821–1897), moravský kněz, národní buditel, kreslíř a spisovatel. Jeho práce byla vytištěna (stranově převrácená) na sedmém listu souboru *Čechoslovanští výtečníkové*.²³ Obrazy byly populární, visely v českých školách, místnostech čtenářských společností, vlasteneckých klubech i v domácnostech. Přinášely portréty významných Čechů a Slováků minulosti i současnosti.

Přecechtěl vydal společně s Karlem Adámkem knihu *Čechoslovanští výtečníci* [PA], která obsahovala stručné životopisy osobností zobrazených na tablech.²⁴

O devět let později vydal Přecechtěl knihu *Čechoslovanští Plutarch* [Pře], v níž uveřejnil krátký Sedláčkův medailonek a připojil jeho portrét, který je totožný s výše zmíněnou rytinou z roku 1863. Sedláčkův portrét je vevázán mezi stranami 192 a 193.

Přecechtělovo vyobrazení se výrazně odlišuje od všech dřívějších Sedláčkových portrétů. Nedoprovází je typické gesto pravé ruky s prstenem, Sedláčkova tvář je štíhlejší, veselejší, živější a bez jakýchkoliv jizev, vlasy jsou bohatší a propracovanější. Značných změn doznal i límec kabátu, pečlivě je opět propracován límeček premonstrátského oděvu. Tato Sedláčkova podobizna bylo využita i v *Národním albu* [220].²⁵

Zajímavý Sedláčkův portrét (s přetiskem Sedláčkova podpisu) je publikován v knize Františka Bačkovského *Kněží katoličtí o písemnictví novočeské zaslou-*

²³ Též *Česko-slovanští výtečníci*, 8 listů, vydal Přecechtěl v Pešti v letech 1861 až 1864. Na sedmém tablu jsou zobrazeni František Škroup, Václav Jan Křtitel Tomášek, Josef Slavík, Josef Čejka, Josef Kajetán Tyl, Ludovít Stúr, Karel Havlíček Borovský, Antonín Strobach, Vojtěch Deym, Šebestián Hněvkovský, František Ladislav Čelakovský, Josef Vojtěch Sedláček, Karel Hynek Mácha, Josef Jaroslav Kalina a Josef Ressel.

²⁴ Karel Adámek (1840–1918), český spisovatel, vlastenec a politik, cestoval v mládí po Evropě, později pracoval v obchodě svého otce v Hlinsku a v letech 1865 až 1918 byl okresním starostou. Angažoval se v kulturním životě Hlinska a východních Čech, inicioval výstavbu železnice, založení muzea v Hlinsku, zasloužil se o rozvoj tamní městské školy. Zájmy Východočechů hájil též na *Říšské radě* ve Vídni a na *Českém zemském sněmu*. Intenzivně se věnoval sociální a školské problematice. O Sedláčkovi viz [PA], s. 100.

²⁵ Sedláčkův portrét je na straně 179, jeho medailonek ve sloupci 235.

žilí ... [Bač]. Sedláčkova tvář sice nenese stopy po neštovicích, je však přísnější a zachmuřenější. Premonstrátský oděv, límec i klopy kabátu jsou zakresleny zjednodušeně. Nepodařilo se zjistit, kdo je autorem tohoto portrétu, ani kdy vznikl. Opět se jedná o variantu Širovy rytiny.

Další rytina zachycující Sedláčka je v knize Josefa Beneše *Ač zemřeli, ještě mluví. Medailonky českých katolických kněží* [Ben] (s. 253, o Sedláčkovi viz s. 253, 261) Autorem je ilustrátor Pavel Lisý (1912–1990), který Sedláčkovu podobiznu vytvořil roku 1964. Výrazně se inspiroval Širovou rytinou a rytinou uveřejněnou v Bačkovského knize. Otištěný medailonek nepřináší žádné nové informace o Sedláčkovi, byl však jedinou delší statí, která mu byla věnována v šedesátých letech 20. století.

10. Portrét od Marie Terezie Staubmannové

Třetí Sedláčkův portrét vznikl koncem jeho života. Tato miniatura je dnes bohužel neznámá, známá je pouze z černobílých reprodukcí. Autorkou obrazu je Marie Terezie Staubmannová, plzeňská portrétistka a autorka řady zátiší.²⁶

Její malba představuje muže sedícího či stojícího u závěsu, který je umístěn vpravo (při pohledu diváka), vlevo je náznak stylizované krajiny. Sedláček je obklopen atributy, které mu dodávají věhlas (brilantový prsten, učebnice s nápisem *Mathesis*, zlaté kapesní hodinky s řetízkem, osobní pečetidlo, zlatá tabatěrka s nápisem *Na památku*, křišťálový pohár s pokličkou a talířkem opatřeným nápisem *Caroline*). Portrét podle zobrazených darů vznikl mezi roky 1832 a 1834. Odpovídá tomu i Sedláčkův oděv, premonstrátský oblek je částečně zakrytý frakem, který má nápadně odsazené rukávy, které byly módní kolem roku 1830. Bez zajímavosti není, že typický premonstrátský oděv Staubmannová zobrazila zcela odlišně od autorů všech ostatních Sedláčkových portrétů, brilantový prsten mu nasadila na malíček levé ruky.

Takovýto „oslavný“ typ portrétu není výjimečný. Existuje podobně koncipovaný Machkův obraz Václava Hanky, který byl průběžně doplňován o různá vyznamenání, která Hanka postupně získával. Snad byl inspirací pro miniaturu vytvořenou Marií Terezií Staubmannovou. Ta je však podstatně méně propracovaná. Sedláček se s Hankou dobře znal, dopisoval si s ním, opakovaně ho v Praze navštěvoval. Zdá se téměř jisté, že Hankův portrét viděl, snad se jím inspiroval a nechal se obdobným způsobem zpodobnit.²⁷

Lubomír Sršeň nevelkou uměleckou hodnotu Sedláčkova třetího portrétu charakterizoval takto:

Miniatura M. T. Staubmannové byla ovšem podobiznou nesrovnatelně skromější i levnější [než Machkův portrét Václava Hanky]. Zobrazila plzeňského pro-

²⁶ Marie Terezie Staubmannová (1813–1856) malovala ve čtyřicátých letech 19. století pro šlechtické rody Schwarzenbergů, Valdštejnů a Windischgrätzů. O jejím životě a díle viz [HR].

²⁷ Viz [Sň1].

fesora jako už poměrně obézního muže s podbradkem, tučnými tvářemi a s výrazně zvětšenými čelními kouty. ([Sú2], s. 96)

Skoro by se chtělo říci, že portrét je spíše karikaturou než oslavou učeného profesora. Těžko říci, jak s ním byl Sedláček spokojen.

Sedláčkův portrét namalovaný Staubmannovou byl reprodukován v publikacích Emila Felixe [Fe7] roku 1936, Stanislava Vejvody [Vej] roku 1956, Miroslava Kačera a Mojmíra Otruby [KO] z roku 1956 a Josefa Johanidese [Joh] z roku 1995.

Podle portrétu Staubmannové měla vzniknout rytá litografická podobizna. Ve druhém čtvrtletí roku 1836 ji měla vydat redakce *Časopisu pro katolické duchovenstvo*²⁸ doplněnou Sedláčkovým podpisem a jeho heslem *Vše pro cnost, pro vlast, pro krále*. Na její existenci upozornil roku 1879 Adolf Srb a v letech 1881 a 1884 Antonín Rybička. Zisk z jejího prodeje měl být určen pro plzeňskou opatrovnu, kterou Sedláček založil.²⁹ Ani jeden ze zmíněných autorů však tuto litografii ve svých dílech o Sedláčkovi nepřetiskl, ba ani neuvedl, že ji opravdu viděl. Nelze s jistotou říci, že vůbec existovala. Podle Lubomíra Sršně by jejím autorem a vydavatelem mohl být pražský kaligraf a litograf Karl August Ferdinand Hennig (1794–1862) pracující od roku 1821 v kamenotiskárně Bohumila Haase, která se roku 1826 přeměnila na firmu „Haase & Hennig“. Ve třicátých letech se Hennig osamostatnil a pracoval na litografiích podle dřevorytů a mědirytů až do roku 1852.

11. Čtvrtý portrét

Čtvrtý portrét se dochoval v Plzni. Roku 2015 byl v *Západočeském muzeu v Plzni* exponátem výstavy *Pohledy do minulosti plzeňského kraje*. Podle katalogizační popisky byl zhotoven neznámým autorem kolem roku 1830. Na modravém pozadí je vyobrazen muž středního věku s lehce kulatou tváří, výraznými tmavými, avšak ne jiskrnými očima a pečlivě propracovanými vlasy v lehce zažloutlém premonstrátském oděvu s bílým zdobeným límečkem. Přes premonstrátský šat má tmavý kabát s výrazně vysokým límcem. Ve srovnání s Širovou litografií je ve stranovém převrácení, chybí typické gesto ruky s prstenem. Fyziognomie portrétovaného se shoduje se Širovou litografií, není pochybnost, že se jedná o portrét Josefa Vojtěcha Sedláčka.

Lubomír Sršně se domnívá, že se může jednat o kopii Sedláčkova nezvěstného portrétu od Antonína Machka. Machkova práce to však podle stylu, propracování a výrazu portrétovaného rozhodně není. Nicméně je to kvalitní umělecké dílo. Není jasné, kdy a jak se do sbírek muzea dostalo.³⁰

²⁸ Viz oznámení před Markovou elegií [Mk5] z roku 1836.

²⁹ Viz [Srb1], s. 36, [Ry5], s. 434, a [Ry6], s. 309.

³⁰ Jeho staré inventární číslo pochází z třicátých let 20. století, mohl však být v muzejních sbírkách podstatně déle. Dnes je obraz uložen pod signaturou G174 v *Oddělení starších dějin Západočeského muzea v Plzni*. S jeho svolením je otištěn (bez rámu) v této publikaci.

